

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	กระบวนการสร้างทางสังคมของความเป็นแม่ในสังคมลาวที่กำลังเปลี่ยนไป: ประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่ง
ผู้เขียน	นางสาวเพชรสาคร สมฟองบุตรชั้น
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สตรีศึกษา)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์วิระดา สมสวัสดิ์

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษากระบวนการสร้างทางสังคมของความเป็นแม่ในสังคมลาวที่กำลังเปลี่ยนแปลง ผ่านทางประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่งคือตัวผู้ศึกษาเอง พบว่าความเป็นจริงของความเป็นแม่มีมากมายหลายชุด ทั้งชุดที่ผู้ศึกษาจัดให้เป็นความเป็นแม่ในวาทกรรมว่าด้วยความรู้/ความจริงแบบจารีตประเพณีและความเป็นแม่ในวาทกรรมแบบทันสมัย ความเป็นแม่แบบแรกถูกประกอบสร้างขึ้นมาโดยอำนาจ/ความรู้ตามจารีตประเพณีของชาวพวนที่อธิบายความเป็นแม่จากชุดความรู้เรื่องผี เทวดา พุทธศาสนาและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมพวนที่สร้างความเป็นแม่ที่บูรณาการสถานะ บทบาท หน้าที่ของแม่เข้ากับความเป็นลูกสาว หลานสาว พี่สาว น้องสาว ผู้สาว (หญิงสาว) และเมียที่ดี ที่ต้องทำงานหนัก ขยันหมั่นเพียร กตัญญูรู้คุณเป็น “ข้างเท้าหลัง” และอื่น ๆ การประกอบสร้างความเป็นแม่แบบนี้เกิดขึ้นในอดีตและมีการผลิตซ้ำผ่านการพูด การเขียน การสั่งสอนให้เรียนรู้ซึ่งสามารถตรวจสอบดูได้จากเรื่องเล่า ปรัมปรานิยาย คำกลอน คติสอนใจ และ “ฮีดคอง” ต่าง ๆ ที่ถูกนำไปปฏิบัติตามกระบวนการที่เรียกว่า การขัดเกลาทางสังคมสถาบันที่ทำหน้าที่ประกอบสร้าง ผลิตซ้ำความเป็นแม่แบบนี้ได้แก่ครอบครัว เครือญาติ/ผู้อาวุโส วัด โรงเรียนและชุมชน ความเป็นแม่ในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้หญิงลาวชาวพวนรุ่นยายและรุ่นแม่ของผู้ศึกษา แต่ในกรณีของแม่เกิดการก่อรูปของวาทกรรมความเป็นแม่ชุดใหม่ขึ้นมา ทั้งปนเปื้อนทับและขัดแย้งกับความเป็นแม่ตามวาทกรรมชุดเก่า ผู้ศึกษาจัดวาทกรรมชุดใหม่ว่าเป็นวาทกรรมความเป็นแม่แบบทันสมัย เนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่าสังคมลาวในช่วงเวลาที่เกิดขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราช ปลดปล่อยตนเองจากลัทธิอาณานิคมฝรั่งเศส และการครอบงำโดยสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามอินโดจีน เป็นช่วงเวลาที่สังคมลาวก้าวเข้าสู่ภาวะความทันสมัยมากขึ้นเป็นลำดับ กล่าวคือ เกิดการถอดรื้อ ความเป็นสังคมลาวในแบบจารีต แล้วประกอบสร้างความเป็นลาวสมัยใหม่ขึ้นมาโดยใช้วาทกรรมชุดต่าง ๆ ว่าด้วยเอกราช อธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคตามแนวทางสังคมนิยม วาทกรรมชุดต่าง ๆ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นแม่ เช่น “การมีลูกมากเป็นการสร้างชาติ” ก็ดี การนำเสนอคำขวัญ “สามดี สองหน้าที่”

คือผู้หญิงต้องเป็น “พลเมืองดี” เป็น “แม่ที่ดี” เป็น “เมียที่ดี” กับทั้งต้องทำหน้าที่ “ปกป้องรักษา ก่อสร้างประเทศชาติสังคมนิยม” และทำหน้าที่ในการ “ปลดปล่อยผู้หญิง” และอื่น ๆ ก็ดีเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า การประกอบสร้างความเป็นแม่โดยพรรคฯ และรัฐในช่วงเวลานี้ ซึ่งเป็นช่วงของการเป็นแม่ของแม่ของผู้ศึกษา เป็นแม่ที่ขยับออกไปห่างจากอำนาจ/ความรู้แบบจารีตไปสู่อำนาจ/ความรู้แบบทันสมัย ความเป็นแม่ในสังคมลาวถูกประกอบสร้างขึ้นมาใหม่อีกครั้งเมื่อเกิดการปรับเปลี่ยนสู่การพัฒนาในแนวทางเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีที่มีการแข่งขัน การปรับเปลี่ยนนี้มีผลกระทบต่อผู้หญิงและความเป็นแม่มากมายหลายด้าน เช่น เพศวิถีที่ตอกย้ำการมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามเท่านั้น จากนั้นก็เข้าไปกำหนดนิยามเรื่องอนามัย เจริญพันธุ์ (การคุมกำเนิด การวางแผนครอบครัว ฯลฯ) ชุดความรู้การแพทย์สมัยใหม่ตลอดจนเทคโนโลยีการเจริญพันธุ์ ซึ่งมีฐานที่มาจากชุดความรู้ “วิทยาศาสตร์” ถูกนำมาใช้เป็นเหตุผลของการประกอบสร้างวาทกรรมหลากหลายชุดว่าด้วยความเป็นแม่โดยสถาบันสำคัญของรัฐ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียนแพทย์ กระทรวงสาธารณสุขและสหพันธ์แม่หญิง เป็นต้น นอกจากนั้นยังมี “ตลาด” เข้ามาเป็นสถาบันที่ร่วมประกอบสร้างความเป็นแม่ในระบบทุนนิยมอีกด้วย วาทกรรมความเป็นแม่แบบทันสมัยนี้มีผลกระทบต่อการกำหนดนิยามความเป็นแม่ของตัวผู้ศึกษาโดยตรง พุดอีกอย่างหนึ่งคือ ความเป็นแม่ของผู้ศึกษา นอกจากเป็นความเป็นแม่ตามแบบจารีตประเพณีที่ยังดำรงอยู่และเข้ามามีบทบาทต่อความเป็นแม่ของผู้ศึกษาผ่านทางการจัดการ การดูแลด้วยความรักและห่วงใยของแม่และพี่สาวแล้ว ผู้ศึกษายังต้องผ่านประสบการณ์ความเป็นแม่ตามอำนาจ/ความรู้ชุดทันสมัยที่มีพรรคฯ และรัฐ วิทยาศาสตร์ และตลาดเป็นสถาบันที่ร่วมกันประกอบสร้างความเป็นแม่ที่ดีที่ทันสมัย โดยมีโรงพยาบาลและแพทย์เป็นผู้แนะนำให้ใช้ในประสบการณ์จริง ด้วยเหตุนี้ “ฉัน” ในฐานะที่เป็น “ประธาน” จึงพบว่า “ความเป็นแม่” ในสังคมลาวมีความหลากหลาย ซับซ้อนและแตกต่างไปตามเวลาและอำนาจ/ความรู้ในสังคมที่นิยามความเป็นแม่ออกมา ความเป็นแม่ในแบบนั้นจึงดำรงอยู่เพียงช่วงเวลาหนึ่ง แล้วก็จะถูกทำลายด้วยวาทกรรมความเป็นแม่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามชุดการประกอบสร้างของอำนาจ/ความรู้ชุดใหม่ ดังนั้นความเป็นประธานของ “ฉัน” ในประสบการณ์ ความเป็นแม่จึงไม่ใช่ “ประธานผู้มีเหตุผล” ตามวิถีคิดแบบตะวันตก แม่ทั้งสามคนที่ฉันนำเรื่องราวของพวกเธอมาเล่าเป็นคนละแม่ที่มี “ความเป็นแม่” ซึ่งแตกต่าง ประสบการณ์ของความเป็นแม่ก็แตกต่างกันไปและเป็นประสบการณ์ที่อยู่ภายในวาทกรรมของความเป็นแม่ของแต่ละยุคสมัย และแต่ละสถานที่ “ฉัน” ควรจะมีความเป็นประธานที่มีทางเลือกต่าง ๆ “อย่างมีเหตุผล” มากกว่า แต่ในชีวิตจริง “ฉัน” ยังต้องเลือกปฏิบัติการความเป็นแม่ในแบบจารีต ผสมผสานกับความเป็นแม่แบบทันสมัยควบคู่กันไปโดยคำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งหลาย ผู้ถูกรอบ ๆ ตัวฉันที่สังกัดอยู่ในชุมชนวาทกรรมคนละชุด ซึ่งขัดแย้งกับ “ฉัน” จึงเป็น

“ประธาน” ที่ไม่มีอำนาจสมบูรณ์และไม่เป็นเอกภาพเป็นประธานที่ยึดหยุ่นเป็นแม่ที่ดีและไม่ดี
ในขณะเดียวกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	Process of Social Construction of Motherhood in the Context of the Transforming of Lao Society: A Woman's Life Experience
Author	Ms. Phetsakhone Somphongbouthakhanh
Degree	Master of Arts (Women's Studies)
Thesis Advisor	Associate Professor Virada Somsvasdi

ABSTRACT

The study is focused on the process of social construction of motherhood in the context of Lao social transformation through my own life experience as woman. It is found that discourses on motherhood have been constructed by multiple sets of knowledge/realities: both discourse on traditional motherhood and discourse on modern motherhood. According to the Puan traditional discourse, motherhood was explained by animism, Buddhism as well as power relations in Puan society which integrates status, role and duty of mother into role of daughter, grand-daughter, elder sister, younger sister, young woman, and good wife who is expected to be hard-working, diligent, grateful to parents, "elephant's hind legs" and so on. This construction of motherhood emerged in the past and has been reproduced by speeches, writings, and teachings that were examined in stories, myths, poems, proverbs as well as "traditions" through the process of socialization. Institutions, which involved in this process, are family, kinship/seniority, religion, education and community. Women in the generations of my grandmother as well as my mother experienced this kind of motherhood. In case of my mother's generation, the formation of a new discourse on motherhood occurred and it overlapped and conflicted with the traditional discourse. The new discourse is about modern motherhood. It is named "modern motherhood" discourse because it was constructed during period of Lao people's struggle for national independence, against France's colonialism as well as the domination of the United States of America in the Indochina war and since then, Lao society has gradually been changing to modernization. At this stage, traditional Laoness was deconstructed and then modern Laoness was constructed by discourses about independence, sovereignty, rights, liberty and equality in socialism principles, including discourses of motherhood, such as "having a lot of children is to build the nation", slogan of women "three goods, two duties" which means that women were

encouraged to be “good citizens”, “good mothers”, “good wives” and had duties to “protect and build the socialist nation” as well as to “liberate other women”. This shows that motherhood, which was produced by the Lao People’s Revolutionary Party (LPRP) and presented to my mother’s generation, was changed from traditional power/knowledge to modern one. However, motherhood has been reconstructed when there is a transition in economic development of Lao focused on economic growth and free market economy. This transition affected women as well as motherhood in many ways, e.g. predominance of heterosexuality, definition of reproductive health (birth control, family planning etc.) Modern medical knowledge including reproductive technology which is based on knowledge of “science” is used to justify the construction of discourses about motherhood in capitalism by the state’s institutions such as hospitals, medical schools, the ministry of public health and the Lao Women’s Union. Moreover, “market” takes part in this construction. The definition of my motherhood is directly influenced by the discourse on modern motherhood. But the traditional motherhood still occupies and takes the role of my motherhood through management and anxious carefulness of my mother and elder sister. Power/a set of modern knowledge of various organizations e.g. the LPRP, state, science and commercial marketing that jointly constructed my good and modern motherhood as well as my experiences has been suggested by doctors and nurses. Thus “I” as “subject” found that motherhood is variety, complexity and difference in Lao society varying with period and power/new set of knowledge when society defines new discourse on motherhood. This “motherhood” maintains temporarily, and then it has been contested by new discourse on motherhood, which has been changed by the construction of new power/new set of knowledge. Therefore “I” as subject in mothering experience is not “rational subject” according to western ways of thinking. The stories of three-generation mothers reveal that they have different motherhood and experiences depending on “motherhood” discourse of each period and place. I should be “subject” who has more rational choices but in real life I must choose and integrate simultaneously both traditional and modern motherhood practices relying on power relationship of persons around me who have different sets of discourse and conflict with me. As a result, I am the subject who does not have absolute power and unity but become flexible. Thus I am both good and bad mother at the same time.